

URSS. Republica Moldova. Dezbatere parlamentară (1990-1991). București: Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale, 2011, 473 p.

6. Victor Zaharia, Nadejda Hriptiev-schi, Ion Guzun. Îndrumător juridic elementar pentru cetățeni. Chișinău: Cartier, 2011, 966 p.

7. Valeriu Cușnir. Reintegrarea Republicii Moldova: abordări conceptuale. În: AKADEMOS, nr. 1(12), 2009.

8. Valeriu Cerba. Analiza juridică și consecințele semnării Acordului moldo-rus din 1992 de încetare a focului de la Nistru: probleme existente în procesul de reglementare a diferendului transnistrean. În: Legea și Viața, nr. 4(292), 2016.

9. Ion Manole, Doina Ioana Straisteanu, Nicolaz Legashvili. Libertatea și securitatea persoanei în regiunile de conflict. Chișinău: Elan Poligraf, 2009, 280 p.

10. Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko. „The breakthrough crisis” of a quick solution in Transnistria. București: Curtea Veche, 2008, 93 p.

11. Igor Boțan. Reglementarea transnistreană: o soluție europeană. Chișinău: Arc, 2009, 82 p.

12. Namig Aliyev. Dreptul internațional și conflictul din Nagorno-Karabakh. Chișinău: Prut Internațional, 2012, 129 p.

13. Dumitra Popescu, Adrian Năstase. Drept internațional public. București: Șansa, 1994, 398 p.

14. Corneliu Filip. Dosarul Transnistria, istoria unui „conflict înghețat”. București: Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale, 2011, 265 p.

15. Vladimir Volkoff. Tratat de dezinformare de la calul Troian la Internet. Iași: Multiprint, 247 p.

16. Виктор Гусяков. Бендерская Трагедия. Варница: Crio, 2015, 200 c.

17. Brian Feeney. A short history of the troubles. Dublin: The O'BRIEN PRESS, 2004, 159 p.

18. Vizită de studiu în Irlanda de Nord și Republica Irlanda, 15-20 februarie 2016, organizată de Ambasada Marii Britanii la Chișinău pentru tinerii specialiști din domeniul soluționării conflictelor.

19. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/1998/northern-ireland>

20. <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/140/art06-sinescu.html>

21. https://ro.wikipedia.org/wiki/Alegeri_legislative_%C3%AEn_Irlanda,_1918

Recenzent:
Valeriu CUȘNIR,
doctor habilitat,
profesor universitar

UNELE CONSIDERENTE PRIVIND STATUTUL SPECIAL AL SUBIECTULUI RĂSPUNDERII JURIDICE ÎN TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI

Liliana ZIDARU,
doctorandă, ULIM

SUMMARY

In legal literature are authors less and rare works that have addressed the issue of legal liability in subjects General Theory of Law at monographic level. Typically this is seen and investigated as a category branch belonging to civil, criminal, administrative, etc. In this article they are exposed to some reflections on the subject of legal liability issues from a theoretical standpoint. In particular, the study focuses on how the legal entity acquires a subject of legal liability.

Keywords: legal liability, subject of law, subject to legal liability, natural person, legal person, legal rights and obligations

REZUMAT

În literatura juridică sînt puțini autori și destul de rare lucrările care au abordat problema subiectului răspunderii juridice în Teoria generală a dreptului la nivel monografic. În mod obișnuit, acesta este privit și cercetat ca o categorie de ramură, aparținînd dreptului civil, penal, administrativ etc. În articolul de față sînt expuse unele reflecții pe marginea problemelor subiectului răspunderii juridice din punct de vedere teoretic. Cu precădere, studiul este axat pe modul cum dobîndește subiectul de drept calitatea de subiect al răspunderii juridice.

Cuvinte-cheie: răspundere juridică, subiect de drept, subiect al răspunderii juridice, persoană fizică, persoană juridică, drepturi și obligații juridice

Introducere. Prin *subiect*, în general, în limbajul juridic se înțelege calitatea de subiect de drept, noțiune ce exprimă capacitatea, însușirea, aptitudinea, calitatea sau posibilitatea care îngăduie oamenilor să participe individual sau colectiv în raporturi juridice ca titulari de drepturi și obligații.

Numai oamenii pot fi subiecte de drept, ei au această calitate fie individual, ca persoane fizice, fie în cadrul organizării unor grupuri sociale, ca persoane juridice. Indiferent de modul cum sînt priviți oamenii, atît în calitatea lor de persoane fizice, cît și ca persoane juridice ei dobîndesc și exercită calitatea de subiect de drept prin însuși faptul că sînt membri ai societății, adică în virtutea calității lor de ființe umane.

Persona fizică dobîndește calitatea de subiect de drept din momentul nașterii, iar persona juridică, după regula generală, de la data înregistrării. În Teoria generală a dreptului, persoana poate activa fie ca subiect de drept, fie ca subiect al raportului juridic, fie ca subiect al răspunderii juridice. Noțiunea de *subiect de*

drept nu se confundă cu noțiunea de *subiect al raportului juridic*, nici cu aceea de *subiect al răspunderii juridice*, aceste ultime două noțiuni sînt derivatele noțiunii de subiect de drept.

Așadar, calitatea de subiect de drept nu se identifică cu cea de subiect al raportului juridic. Dacă calitatea de subiect de drept se dobîndește la naștere, cea de subiect al raportului juridic este legată de participarea subiectului de drept la diferite categorii de raporturi juridice. Calitatea de subiect de drept nu se identifică nici cu aceea de subiect al răspunderii juridice, fiindcă cea de a doua se dobîndește în toate cazurile prin săvîrșirea unei fapte ilicite. Astfel, subiect al răspunderii juridice poate fi numai un subiect de drept. Indiferent de ramura de drept, subiectul răspunderii juridice întotdeauna este persoana care suportă consecințele aplicării sancțiunii juridice.

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul studiului au fost folosite următoarele metode de investigație științifică: metoda logi-

că, metoda comparativă și sistemică, analiza și sinteza. În calitate de suport teoretic și normativ au servit doctrina națională și cea internațională, legislația națională, precum și lucrările mai multor specialiști notorii din Republica Moldova și din România.

Rezultate obținute și discuții.

În literatura juridică sînt puțini autori și destul de rare lucrările teoretice care au abordat problema subiectului răspunderii juridice, subiectul răspunderii ca o categorie a Teoriei generale a dreptului. În mod obișnuit, acesta este privit și cercetat ca o categorie de ramură, aparținînd dreptului penal, civil sau administrativ ca și cum răspunderea penală, civilă sau administrativă n-ar fi în realitate forme concrete ale răspunderii juridice în general, „întocmai cum o normă juridică oarecare sau o categorie determinată de asemenea norme, unite prin obiectul comun al reglementării lor, nu sînt altceva decît forme de existență a dreptului în general” [7, p. 19].

Faptul că majoritatea autorilor au definit și definesc numai un subiect sau altul al răspunderii juridice, subiectele răspunderii penale, civile, administrative și că aceste subiecte, prin particularitățile lor specifice, sînt diferite între ele, n-a constituit încă un obstacol în calea găsirii unui limbaj comun în identificarea și definirea lor.

Sensul frecvent atribuit noțiunii de *subiect al răspunderii juridice*, indiferent de forma în care se manifestă, este acela de persoană care suportă consecințele aplicării sancțiunii juridice. El poate fi atît persoană fizică, cît și persoană juridică, de aici putem concluziona că numeric există subiecte individuale și anumite colectivități de subiecți [15, p. 477].

Dacă persoanele fizice, în condițiile legii, pot fi subiecte ale răspunderii juridice în toate cazurile, atunci subiectele colective (în primul rînd persoanele juridice) pot să răspundă numai din punct de vedere civil și în cazuri mai rare administrativ sau penal. De cele mai multe ori, colectivitatea apare ca subiect al răspunderii juridice civile. Indiferent de forma răspunderii juridice la

care sînt supuse subiectele colective, sancțiunile aplicate față de acestea sînt numai de ordin patrimonial [15, p. 477].

Orice subiect al răspunderii juridice este în primul rînd subiect de drept, dar nu orice subiect de drept este subiect al răspunderii juridice. Dobîndirea calității de subiect al răspunderii juridice, după cum afirmă, pe bună dreptate, autoarea L. Barac, este condiționată doar de săvîrșirea faptei ilicite [2, p. 172].

După cum menționează profesorul Gh. Mihai, în dreptul intern, subiecte de drept pot fi persoanele individuale sau persoanele colective – statul, organele statului, unitățile administrativ teritoriale, organizațiile și asociațiile cu caracter nepatrimonial, persoanele juridice. În dreptul civil, persoana individuală e numită *persoană fizică*, iar aceea colectivă – *persoană juridică*. În dreptul internațional, subiecte de drept sînt statele, organizațiile internaționale cu vocație universală (de exemplu, ONU), organizațiile cu vocație particulară. Subiectele de drept internațional sînt de două categorii: actuale și în devenire. Cele *actuale* sînt predominante (statele) și nepredominante (organizațiile internaționale). Cele *în devenire* sînt persoane fizice, organizații internaționale neguvernamentale [13, p. 142].

Așadar, putem trage concluzia că subiectul de drept are calitatea, capacitatea, aptitudinea sau posibilitatea de a participa individual sau colectiv în raporturi juridice ca titulari de drepturi și obligații juridice.

Calitatea de subiect de drept nu se identifică cu cea de subiect al răspunderii juridice și nici cu cea de subiect al raportului juridic, aceste ultimele două noțiuni sînt derivatele ei. Nu întotdeauna pentru a dobîndi calitatea de subiect al răspunderii juridice este necesară săvîrșirea unei fapte ilicite, există unele cazuri, cei drept ca excepții de la regula arătată, în care anumite persoane pot dobîndi această calitate fără a săvîrși fapte ilicite. Ne referim la situațiile de răspundere pentru fapta altuia, pentru fapta animalelor sau fapta lucrurilor, pentru fapta păgubitoare săvîrșită nu de subiectul care răspunde,

ci de persoana aflată în ocrotirea sa, ori de animale sau lucrurile proprietate a sa – toate aceste situații sînt proprii în exclusivitate dreptului civil și deci răspunderii civile, și nu altor ramuri de drept sau altor forme de răspundere juridică [7, p. 109].

După cum subiectul de drept este titularul drepturilor și obligațiilor juridice cu caracter general, subiectul răspunderii juridice este titularul drepturilor și obligațiilor juridice cu caracter special. De aici, doctrina juridică distinge statutul juridic *general* al persoanei și statutul juridic *special* al persoanei.

Sursa generală, ultimă și unică a tuturor drepturilor și obligațiilor juridice este norma de drept, deoarece toate raporturile juridice și toate faptele juridice generează drepturi și obligații. Numai în măsura în care prin lege se dispune astfel. De aceea, atît titularul drepturilor și obligațiilor izvorîte direct din lege, cît și titularul drepturilor și obligațiilor izvorîte din raporturile juridice de răspundere sau din săvîrșirea faptelor juridice ilicite este numit generic *subiect al răspunderii juridice*.

Analizînd opiniile expuse, constatăm că toate sesizează just: definirea subiectului răspunderii juridice se poate face numai pornindu-se de la două elemente: fapta ilicită săvîrșită de subiectul de drept și sancțiunea juridică aplicată subiectului. Într-adevăr, pe de o parte, orice subiect al răspunderii juridice este legat de săvîrșirea unui fapt ilicit, iar pe de altă parte – în toate cazurile – ideea de subiect al răspunderii juridice este strîns legată de ideea de sancțiune.

Subiectul răspunderii juridice este de neconceput în absența faptului ilicit, iar odată stabilit, consecința lui firească și inevitabilă este întotdeauna aplicarea sancțiunii juridice. Faptul ilicit săvîrșit de subiectul de drept este temeiul obiectiv al răspunderii juridice, iar aplicarea sancțiunii juridice – principala consecință.

Ca atentat la ordinea juridică, faptul ilicit săvîrșit de subiectul de drept învederează disprețul autorului său față de bunurile, drepturile, interesele sau valorile protejate prin normele juridice. Sancțiunea juridi-

că, prin specificul ei, materializează reacția societății față de un asemenea comportament. Ea implică întotdeauna o anumită privațiune impusă celui ce nesocotește cerințele respectării ordinii de drept și pentru că impunerea și realizarea acestei privațiuni este un act contrar voinței celui vizat, împlinirea ei semnifică, în toate cazurile, exercitarea potențială sau virtuală a constrângerii de stat [7, p. 109].

Am socotit utile aceste explicații pentru a arăta că referințele la faptele ilicite ale subiectului de drept și la constrângerea de stat sînt absolut indispensabile ori de cîte ori se pune problema definirii subiectului rîspunderii juridice, indiferent dacă este vorba de elaborarea unei definiții generale a acestei categorii, atunci cînd o cercetăm din punctul de vedere a Teoriei generale ale dreptului, sau dacă, dimpotrivă, avem în vedere numai definirea unor subiecți din formele concrete de rîspundere juridică, subiecții rîspunderii penale, civile, administrative, deci din punctul de vedere al rîspunderii juridice de ramură.

Nu există, prin urmare, formă concretă de rîspundere juridică a cărei naștere să nu fie determinată de săvîrșirea de către un subiect de drept a unei fapte ilicite și care să nu aibă drept consecință finală aplicarea sau realizarea unei sancțiuni juridice. Și dacă rîspunderea juridică este generată, în toate cazurile, de săvîrșirea unui fapt juridic ilicit de către subiectul de drept, iar existența ei presupune aplicarea sau realizarea unei sancțiuni juridice, atunci firește definirea subiectului rîspunderii juridice nu poate face abstracție de această realitate. Orice fapt juridic ilicit săvîrșit de către un subiect de drept, fiind o încălcare a ordinii juridice, generează un raport juridic specific, a cărui finalitate principală este întotdeauna restabilirea integrității acestei ordini. Însă restabilirea ordinii de drept presupune, în toate cazurile, exercitarea potențială sau măcar virtuală a constrângerii de stat, respectarea tuturor normelor juridice fiind garantată prin garanții generale, speciale și individuale, prin sancțiunea aplicată și punerea în valoare a acestei constrîngerii. De

aceea, raportul juridic ce se naște prin săvîrșirea oricărui fapt ilicit de către un subiect de drept este un raport de aplicare a sancțiunii juridice, motiv pentru care credem că ar putea fi numit *raport juridic de constrîngere* [5, p.81-82] sau *raport juridic de conflict, de rîspundere* [10, p. 7].

Prin urmare, rîspunderea juridică intervine ca rezultat al săvîrșirii unei fapte ilicite de către un subiect de drept și derivă din sancțiunea pe care legiuitorul o prevede în conținutul normei juridice. Ea constituie astfel un raport juridic de constrîngere, născut ca urmare a săvîrșirii unei fapte ilicite ce se caracterizează prin următoarele:

- unul dintre subiecții acestui subiect juridic de constrîngere este statul (reprezentantul lui oficial), iar celălalt subiect este persoana care a săvîrșit fapta ilicită;

- în conținutul raportului juridic de rîspundere (de constrîngere) intră asemenea drepturi și obligații corelative cum ar fi: obligația statului de a aplica numai sancțiuni prevăzute de lege prin fapta comisă și dreptul persoanei responsabile de a i se aplica numai această sancțiune, și nu alta;

- aplicarea sancțiunii se face în numele statului și are drept scop atît restabilirea ordinii legale încălcate prin fapta ilicită, cît și întărirea legalității [15, p. 468].

Care sînt elementele acestui raport juridic? Din punctul de vedere al subiecților, el se caracterizează prin existența, în primul rînd, a unui subiect *activ*, adică subiectul care exercită constrîngerea de stat prin aplicarea sau asigurarea realizării sancțiunii juridice. Pentru a rîspunde cine este subiectul activ în toate cazurile, credem că trebuie pornit de la împrejurarea că statul este unicul titular al prerogativei restabilirii ordinii de drept și tot lui, ca unicul titular al forței de constrîngere, îi revine în exclusivitate dreptul de a aplica sancțiunea juridică, deci statul întotdeauna va îndeplini rolul de subiect activ al raportului juridic de constrîngere. După cum am menționat anterior, generic, nu contează sînt subiecții de drept titularii drepturilor și obligațiilor izvorîte direct

din lege, precum și titularii drepturilor și obligațiilor rezultate din raporturile juridice sau din săvîrșirea faptelor juridice licite sau ilicite, principalul este că subiectul activ reprezintă statul [6, p. 384].

Un al doilea subiect al raportului juridic de constrîngere este subiectul *pasiv*, care suportă consecințele negative derivînd din exercitarea față de el, în forma arătată a constrîngerii de stat. Aplicarea sancțiunilor juridice și deci exercitarea constrîngerii de stat în societatea modernă, caracterizată prin domnia legii și excluderea arbitrarului, este posibilă numai față de cei care încalcă ordinea de drept, adică față de autorul faptei ilicite; pe cale de consecință, subiect pasiv al raportului juridic de constrîngere este în toate cazurile un autor al faptei ilicite.

În doctrină există păreri analogice referitor la subiectul activ și cel pasiv al raportului juridic de constrîngere. Astfel, autorul V. Guțuleac menționează că „dintre subiecțiile raporturilor juridice contravenționale, contravenientul se identifică numai cu subiectul pasiv al rîspunderii contravenționale” [11, p. 12].

Raportul juridic de constrîngere în dreptul contravențional, în opinia autorului S. Furdui, cu care sîntem de acord și noi, se definește ca fiind legătura juridică dintre stat și făptuitorul unui ilicit contravențional, ce se naște în momentul comiterii contravenției și constă în dreptul statului de a sancționa persoana vinovată, obligînd-o pe aceasta să suporte, în condiții legale, consecințele juridice stabilite de lege. Raportul juridic contravențional de conflict (de constrîngere) are unele trăsături specifice:

- raportul respectiv apare prin exprimarea imperativă a voinței statului, adică se naște, în mod obligatoriu, independent de voința destinatarilor legii contravenționale și deci nu poate forma obiectul unor cedări sau tranzacții;

- raportul respectiv se modifică sau se stinge fiind impusă de stat (legiuitor) apărarea valorilor sociale la care se referă, nefiind lăsată la aprecierea destinatarilor legii contravenționale;

- raportul respectiv posedă un

obiect propriu, și anume relațiile sociale de tragere la răspundere a persoanei vinovate în urma comiterii contravenției;

- raportul dat apare doar în baza unei norme contravenționale;

- metoda de realizare a raportului contravențional este constrângerea;

- raportul respectiv are un subiect obligatoriu (subiectul activ) – reprezentantul statului, organul competent să soluționeze cazul contravențional [8, p. 80].

Autorul C. Bulai de asemenea, explicând conținutul raportului juridic de constrângere, menționează că constatarea existenței acestui raport juridic se face de un organ judiciar, competent și în forma prevăzută de lege [4, p. 63].

Prof. C. Voicu, cu referire la subiectul răspunderii juridice, consideră că răspunderea juridică este un raport juridic creat de norma legală între persoana care a încălcat dispoziția legii și stat, reprezentat de organele de aplicare a dreptului. Conținutul acestui raport juridic de tip special este alcătuit din dreptul statului de a aplica sancțiunile prevăzute de normele juridice persoanelor care au încălcat prevederile legale și obligația acestor persoane de a se supune sancțiunilor legale, în scopul restabilirii ordinii de drept [16, p. 286].

În continuare, autorul C. Voicu ne vorbește despre conținutul acestui raport juridic de constrângere și îl numește *raport juridic special* [16, p. 286]. Noi putem completa că, în afară de cele menționate, acest conținut este format din drepturile și obligațiile subiectului activ și drepturile și obligațiile subiectului pasiv, poate că mai mult drepturile subiectului activ și obligațiile subiectului pasiv, deoarece statul ca subiect activ are mai multe drepturi, între care amintim: dreptul de a aplica sancțiunea juridică față de autorul faptei ilicite; dreptul de a pretinde executarea acesteia și dreptul de a asigura prin forță, în caz de nevoie, executarea ei. Acestor drepturi le corespund obligații corelative ale subiectului pasiv, și anume: obligația autorului faptei ilicite de a accepta aplicarea sancțiunii juridice; obligația de a executa această sancțiune și obliga-

ția de a se supune forței exercitate contra lui de către stat atunci când nu execută de bunăvoie sancțiunea respectivă sau când însuși specificul sancțiunii pe care a suferit-o presupune ca necesară exercitarea forței.

Complexul de drepturi și obligații conexe, care potrivit legii se nasc ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite de către un subiect de drept, constituie cadrul de realizare a constrângerii de stat, prin aplicarea sancțiunilor juridice în scopul asigurării stabilității raporturilor sociale și a îndrumării membrilor societății în spiritul respectării ordinii de drept – autorul M. Costin o numește *răspundere juridică* [7, p. 32].

Acest complex de drepturi și obligații conexe ale făptuitorului formează *statutul juridic special* al subiectului răspunderii juridice.

După cum am menționat, statutul juridic al subiectului răspunderii juridice își găsește expresia în normele juridice și raporturile juridice *de facto* reglementate de aceste norme. Prin intermediul statutului juridic sînt reglementate raporturile juridice dintre cel ce a comis fapta ilicită și stat, izvorîte anume în virtutea comiterii faptei ilicite.

Doctrina juridică distinge statutul general al persoanei, statutul special și cel individual [1, p. 343]. În viața reală, aceste categorii nu se manifestă separat și independent, ele fiind într-o continuă și permanentă interconexiune și interacțiune. Statutul juridic general reflectă cele mai importante conexiuni de ordin juridic dintre stat și societate, pe de o parte, iar pe de alta – dintre cetățeni. Această categorie cuprinde tot ce este specific tuturor, fără a include ceea ce este particular. Însă, caracteristica statutului juridic al subiectului răspunderii juridice nu se consumă odată cu cunoașterea statutului general al persoanei. Diversitatea relațiilor sociale dă naștere diverselor situații juridice, statutelor juridice individuale și speciale. Diferențierea situației juridice a diferitor grupuri de oameni (iar în rezultat – configurarea statutelor speciale) este justificată prin ideea de echitate socială, care ne obligă la identificarea și individualizarea contribuției fiecărui cetățean în sistemul social,

la individualizarea statutului juridic al fiecăruia, la luarea în considerație a particularităților activității sale. De aceea, generarea statutelor juridice speciale reprezintă rezultatul reglementării juridice a relațiilor sociale. În rezultatul luării în considerație a particularităților ce generează statutele speciale, această categorie de statute se caracterizează printr-un grad mai mic de generalitate, întrucît se referă la un grup mai restrâns de persoane unite printr-un semn distinctiv comun (în cazul nostru – comiterea faptei ilicite).

Situația juridică a celui ce a comis fapta ilicită, drepturile, obligațiile, garanțiile lui reglementate de dreptul material constituie statutul juridic special al subiectului răspunderii juridice. Statutul subiectului răspunderii juridice reprezintă într-o oarecare măsură transformarea statutului juridic general al subiectului în urma comiterii faptei ilicite și, în mod corespunzător, a nașterii în raport cu acesta a unor drepturi și obligații specifice.

Este de menționat că și categoria de statut juridic este una destul de complexă, iar în sens larg cuprinde atribute ale persoanei precum cetățenia, capacitatea juridică, garanțiile și condițiile fără de care subiectul nu-și poate realiza la modul practic drepturile și obligațiile pe care le deține. Totuși, un rol determinant în statutul juridic al subiectului le revine drepturilor și libertăților juridice, obligațiilor juridice, de asemenea răspunderii juridice a subiectului, altfel spus, elementele structurale ale conținutului fundamental al fenomenului examinat în sens restrîns. Completarea statutului juridic general se reflectă în dobîndirea de către subiect a unor drepturi, libertăți, obligații ce nu sînt caracteristice tuturor subiectelor de drept, ele putînd fi determinate ca specifice. Cumulul de drepturi, obligații, interese specifice ale subiectului răspunderii juridice prezintă o mare importanță pentru caracterizarea statutului juridic al acestuia, reprezintă o parte indispensabilă a acestuia.

Analizînd obligațiile juridice ale subiectului răspunderii juridice, menționăm din start că în raport cu acesta se naște obligația de a supor-

ta consecințele negative reglementate de sancțiunea normei juridice ce a fost încălcată, adică de a purta răspundere juridică. Consecințele negative se exprimă în limitări ale drepturilor, libertăților, intereselor legitime ale făptuitorului.

Gradul de limitare a acestora nu este același, fiind direct dependent de pericolul social generat de comiterea faptei ilicite, de răspunderea juridică ce se aplică făptuitorului. De exemplu, subiecții aflați în detenție sînt limitați în circulație, în dreptul de a alege genul de activitate, neavînd practic posibilitatea de a-și exercita drepturile în afara locului de detenție.

Mai puțin dure sînt limitările la care este supus subiectul ce a comis fapte ilicite mai puțin grave. De exemplu, limitarea dreptului de a conduce mijlocul de transport limitează proprietarul care a comis contravenția în utilizarea propriului mijloc de transport, fapt care în mare parte reprezintă limitarea dreptului de proprietate, care este un drept constituțional. Repararea daunei prin achitarea unei compensații în cazul unei fapte ilicite civile poate fi privită ca o limitare a dreptului de a administra propriile mijloace financiare. Demiterea poate fi privită și ca o limitare în libera alegere a genului de activitate, acest lucru însemnînd că, în ciuda voinței proprii, subiectul va trebui să își înceteze activitatea în cadrul întreprinderii/instituției la care este angajat la momentul comiterii abaterii disciplinare.

O limitare semnificativă a drepturilor și libertăților persoanei care a comis fapta ilicită este identificată și în simplul fapt că aceasta nu are dreptul de a decide vizavi de susținerea sau nesusținerea consecințelor negative ce decurg din aplicarea sancțiunii juridice pentru fapta comisă. În plus, respectarea strictă a tuturor limitărilor impuse reprezintă, la rîndul său, o obligație suplimentară ce decurge din situația juridică a făptuitorului – de exemplu, ispășirea pedepsei de detenție în locuri speciale, achitarea amenzii administrative în termeni fixați de lege etc.

De rînd cu obligația generală de a suporta consecințele comiterii faptei ilicite, subiectului i se impune o altă

obligație de natură materială – cea de a apărea ca subiect al raporturilor procesuale în calitate de reglementată de lege. Acest lucru ne indică asupra faptului că, deși raporturile juridice materiale și cele procesuale reprezintă fenomene juridice distincte, ele în cazul realizării răspunderii juridice nu pot evolua separat, dimpotrivă, sînt interconectate și interdependente.

După cum am menționat, fiecare subiect al raportului juridic de răspundere dispune atît de drepturi, cît și de obligații. Conexiunea dintre drepturi și obligații în calitate de categorie filosofică a fost caracterizată de către autorul Gh. Mihai [13, p. 162]: Conexiunea dintre drepturi și obligații este complicată, se manifestă pe multe planuri și poate fi abordată din multiple perspective. Ea se reflectă în aceea că uneia și aceleiași persoane îi aparțin atît drepturi, cît și obligații. Din acest motiv, sarcina de bază este de a garanta exercițiul drepturilor persoanei concomitent cu constrîngerea ei să execute obligațiile ce-i revin. Nicidecum nu puteam reduce raportul de răspundere juridică la simpla existență a dreptului statului de a pedepsi și a obligației subiectului de a suporta această pedeapsă. Subiectul ce a comis fapta ilicită nu reprezintă doar un obiect asupra căruia va acționa forța de constrîngere a statului. Aceasta deține și anumite drepturi, în așa fel încît acțiunile cu caracter de sancționare îi pot fi aplicate în corespundere cu fapta ilicită pe care a comis-o, în corespundere cu reglementările din sancțiunea normei juridice, care instituie pedeapsa concretă pentru fapta concretă.

Oricărui drept al statului în raport cu făptuitorul îi corespunde și un drept al făptuitorului în raport cu statul. De aceea, nu putem accepta poziția expusă de unii autori specialiști în dreptul penal precum că participanții la raporturile juridice penale dispun fie exclusiv de drepturi, fie exclusiv de obligații [3, p. 6]. În caz contrar, ar trebui să recunoaștem că subiectele au fie doar drepturi, fie doar obligații, sau că am avea doar subiecte cu drepturi sau doar cu obligații, situație în care se exclude existența instituției juridice denumi-

te *statut juridic al subiectului*. Iar în cazul ignorării statutului juridic al subiectului răspunderii juridice nu poate fi vorba de soluționarea pe cale legală a problemei de natură juridică. De aceea, în caz de comitere a faptei ilicite, statul este în drept și totodată obligat să aplice măsuri sancționatorii vizavi de subiectul faptei doar în strictă corespundere cu litera legii și cu statutul juridic al acestuia din urmă.

Cumulul drepturilor specifice ale subiectului răspunderii juridice, la fel ca și volumul de obligații ce-i revin, depinde de forma răspunderii juridice subiect al căreia este acesta. Însă, paralel urmează să ținem cont de existența unor astfel de drepturi care formează fundamentele statutului juridic al oricărei forme de răspundere juridică, ce reflectă principiile generale ale răspunderii juridice și intermediază principalele conexiuni dintre subiectul faptei ilicite și stat. La această categorie de drepturi ale subiectului răspunderii juridice atribuim:

Dreptul ca la limitările ce i se impun să se respecte întru totul limitele legale și legea. Acest drept este legat mai întîi de toate de principiul legalității, ce caracterizează reglementarea juridică a raporturilor sociale izvorîte în contextul comiterii faptei ilicite și nașterii răspunderii juridice pentru comiterea ei. Esența principiului legalității în acest caz constă în faptul că temeiul, măsurile de răspundere juridică întotdeauna sînt strict reglementate de lege și de actele contractuale ce nu contravin legii. Semnificația practică a acestui principiu se rezumă la soluționarea problemelor legate de consfințirea juridică a temeiului răspunderii juridice, a formei acesteia, a limitelor ei, a formei procesuale, dar și a realizării ei inevitabile [14, p. 125].

Dreptul la o răspundere proporțională faptei ilicite comise. Această proporționalitate se fundamentează pe principiile de echitate, oportunitate și individualizare. Din punctul de vedere al echității, diverse fapte ilicite trebuie să atragă diverse măsuri de răspundere, făptuitorul urmează să răspundă proporțional [14, p. 116]. Răspunderea este echitabilă doar atunci cînd sancțiunile aplicate

corespund gradului de pericol social al faptei, intenției făptuitorului, motivelor comiterii faptei, personalității făptuitorului, gardului de vinovăție, circumstanțelor concrete în care a fost comisă fapta [14, p. 116].

Dreptul de a nu suporta chinuri fizice și umilirea demnității umane prin aplicarea sancțiunii. Acestuia îi corespunde principiului umanismului, care implică în sine: exigențe morale incluse în litera legii care asigură aplicarea unor măsuri concrete asupra persoanei ce exclud cruzimea, contribuie la apărarea și dezvoltarea intereselor societății, inviolabilității, respectului drepturilor și libertăților persoanei, cinstei și onoarei acesteia. Caracterul uman al măsurilor aplicate în cadrul răspunderii juridice reflectă una dintre formele umanismului și obligă la o atitudine umanistă, atentă, respectuoasă față de onoare și demnitatea omului. Manifestând umanism, societatea se autoperfecționează din punctul de vedere al moralității și conștientizează necesitatea aplicării cât mai eficiente a principiilor moralității umane [14, p. 109].

Dreptul la apărare presupune dispunerea de către subiectul răspunderii juridice a tuturor drepturilor care în mod real îi asigură posibilitatea de a se proteja în fața măsurilor de constrângere, de a identifica și argumenta circumstanțele ce îi justifică acțiunile sau îi atenuează răspunderea, de a-și apăra interesele legitime. Conținutul dreptului la apărare al subiectului răspunderii juridice este interpretat de unii autori doar în sens procesual. Totuși, acest drept constituțional are mai întâi de toate un conținut juridico-material, și anume acel complex de drepturi subiective garantate de stat care se pune la dispoziția făptuitorului prin legea materială și la realizarea căror contribuie obligațiile organelor de stat ce le asigură. Astfel, dreptul la apărare ca element de conținut al statutului juridic al subiectului răspunderii juridice dispune de un caracter complex material-procesual și reprezintă una dintre cele mai importante garanții de asigurare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice [12, p. 39].

Dreptul la liberarea de răspundere juridică sau de pedeapsă în prezența circumstanțelor reglementate expres de lege. Acesta este rezultatul aplicării principiilor legalității, umanismului, echității, celebrității și individualizării. Liberarea de răspundere juridică semnifică excluderea consecințelor negative reglementate de lege pentru comiterea faptei ilicite vizavi de persoana făptuitorului. Drept temei pentru liberarea de răspundere poate servi gradul redus de pericol social al faptei, gradul redus de pericol social pe care-l prezintă persoana făptuitorului, comportamentul socialmente acceptabil al făptuitorului în urma comiterii faptei ilicite, scurgerea termenului de prescripție, amnistia și grațierea [9, p. 54].

De toate aceste prerogative subiectul dispune din momentul nașterii raportului material de răspundere juridică și pînă în momentul stingerii acestuia. Aceste prerogative sînt de natură materială (cu excepția dreptului la apărare, care are un caracter complex); ele se reflectă în forme procesuale, se exercită prin intermediul acțiunilor procesuale, dar aceste circumstanțe nu le exclud în niciun caz conținutul material.

Este de menționat că drepturile nominalizate anterior trebuie să corespundă normelor constituționale și actelor internaționale din domeniul drepturilor omului în virtutea respectării unității dintre actele interne și internaționale din același domeniu. Tocmai din acest motiv exercițiul drepturilor subiective ale subiectului răspunderii juridice urmează a se înscrie în limitele reglementate de lege și să se realizeze cu mijloacele admise de lege.

Concluzii. Doctrina juridică distinge statutul *general* al persoanei, statutul *special* și cel *individual*. În viața reală, aceste categorii nu se manifestă separat și independent, ele fiind într-o continuă și permanentă interconexiune și interdependență. Statutul juridic general al subiectului de drept reflectă cele mai importante conexiuni de ordin juridic dintre stat și persoană. Însă, caracteristica statutului juridic al subiectului nu se consumă odată cu cunoașterea sta-

tutului general al persoanei. Diversitatea relațiilor sociale dă naștere diferitelor statute juridice speciale și individuale ale subiectului de drept. În rezultatul luării în considerație a particularităților ce generează statute speciale, acestea categorice de statute se caracterizează printr-un grad mai mic de generalitate, întrucît se referă la un grup mai restrîns de persoane unite printr-un semn distinctiv comun, în cazul nostru – comiterea faptei ilicite.

Situația juridică a celui ce a comis fapta ilicită, drepturile și obligațiile garantate de dreptul material și dreptul procesual reprezintă statutul juridic special al subiectului răspunderii juridice.

Referințe bibliografice

1. Baltag D. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Tipografia Centrală, 2007.
2. Barac L. Elemente de teoria dreptului. București: All Beck, 2001.
3. Borodac A., Gherman M. Răspunderea penală. În: *Legea și viața*, nr. 11, 2005.
4. Bulai C. Drept penal. Partea generală. București: All Beck, 1997.
5. Costin M. N. O încercare de definire a noțiunii de răspundere juridică. În: *RRD*, nr. 5, 1970.
6. Corneliu M. Drept administrativ: tratat elementar. București: Lumina Lex, 2007, p. 384.
7. Costin M. N. Răspunderea juridică în dreptul RSR. Cluj: Dacia, 1974.
8. Furdul S. Drept contravențional. Chișinău: Cartier juridic, 2005.
9. Glavan B. Infracțiunea – temei al răspunderii penale și condiție principală a liberării de răspundere juridică. În: *Revista națională de drept*, nr. 12, 2010.
10. Guțuleac V. Corelația instituțiilor juridice: raportul juridic de conformare și raportul juridic de conflict cu responsabilitatea și răspunderea juridică în dreptul contravențional. În: *Legea și viața*, nr. 7, 2012.
11. Guțuleac V. Unele aspecte teoretice și aplicative privind conținutul contravenției. În: *Legea și viața*, nr. 1, 2012.
12. Mărjineanu I. Principiile justiției penale în R. Moldova. Chișinău: Monograf, 2006.
13. Mihai Gh. Teoria dreptului. Ediția a 3-a. București: C. H. Beck, 2008.
14. Mihai Gh. Op. cit.
15. Mițitelu D. Principiile răspunderii juridice. Teză de doctorat. Chișinău, 2011.
16. Negru B. Teoria generală a statului și dreptului. Chișinău: Bons Offices, 2006.
17. Voicu C. Teoria generală a dreptului. București: Lumina Lex, 2002.

Recenzent:
E. BALTAGA,
doctor, conferențiar universitar